

5. Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
6. Ліпкан В.А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.Ю. Баскаков / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : О.С. Ліпкан, 2013. – 344 с.
7. Ліпкан В.А. Правовий режим податкової інформації в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, О.В. Шелета, О.А. Мандзюк / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2015. – 404 с.
8. Податковий кодекс : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16. – Ст. 112.
9. Про інформацію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України // Офіційний вісник України. – 2011. – № 10. – Ст. 446.
11. Про державну таємницю : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16. – Ст. 93.
12. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 50. – Ст. 1122.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 5. – Ст. 119.
14. Коваль В.Ф. Основні напрями модернізації взаємодії структурних підрозділів ДПС в інформаційній сфері / В.Ф. Коваль, В.І. Теремецький // Вісник Вищої ради юстиції. – № 2 (10). – 2012. – С. 142–157.

УДК 342.95

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF NATIONAL POLICE OF UKRAINE: CONCEPT AND MAINTENANCE

Катрич Д.К.,

*ад'юнкта кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності органів внутрішніх справ
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена дослідженню змісту адміністративно-правового статусу Національної поліції України. Проаналізовано концепції загальнотеоретичних положень про адміністративно-правовий статус. Запропоноване авторське визначення поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції».

Ключові слова: Національна поліція, адміністративно-правовий статус, елементи адміністративно-правового статусу, мета, функції, форми й методи адміністративної діяльності Національної поліції.

Статья посвящена исследованию содержания административно-правового статуса Национальной полиции Украины. Проанализированы концепции общетеоретических положений об административно-правовом статусе. Предложено авторское определение понятия «административно-правовой статус Национальной полиции».

Ключевые слова: Национальная полиция, административно-правовой статус, элементы административно-правового статуса, цель, функции, формы и методы административной деятельности Национальной полиции.

The scientific article is devoted to research of maintenance of administrative and legal status of the National police of Ukraine. Conceptions of general and theoretical provisions about administrative and legal status are analyzed. Author determination of concept “administrative and legal status of the National police” is offered.

Key words: National police, administrative and legal status, elements of administrative and legal status, purpose, functions, forms and methods of administrative activity of the National police.

Актуальність теми. Основними завданнями, що ставляться перед новою поліцією, є співпраця та комунікація, створення нового іміджу для правоохоронних органів. Робота поліції будується на принципі “community policing”, тобто на створенні довірливих зв'язків між працівниками поліції й населенням [1, с. 162]. У зв'язку з цим змінюється зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України.

Тепер працівники поліції виконують завдання держави, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності [2]. З метою забезпечення виконання цих завдань докорінного поліпшення потре-

бують не лише форми й методи діяльності поліції, а і якісний підхід до визначення адміністративно-правового статусу Національної поліції. Реалізація адміністративно-правового статусу надає можливість зміцнити законність, правову культуру поліцейського за рахунок удосконалення підходів до організації діяльності поліцейського, зміцнити державу та службу дисципліну, посилити контроль і відповідальність за неналежне виконання службових обов'язків, зокрема за бездіяльність, зволікання у прийнятті й виконанні рішень [3, с. 123].

Правовий статус і адміністративно-правовий статус правоохоронних органів опосередковано до-

сліджували у своїх роботах такі українські вчені, як С.С. Алексєєв, М.М. Алексєйчук, Д.М. Бахрах, С.М. Братусь, В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, І.П. Голосніченко, О.М. Джужа, Є.В. Додін, С.Д. Дубенко, П.В. Журавльов, Р.А. Калюжний, С.А. Карташов, В.В. Коваленко, В.К. Колпаков, О.В. Копан, О.В. Кузьменко, Б.М. Лазарев, Н.П. Матюхіна, О.В. Негодченко, В.І. Олефір, В.І. Осадчий, В.М. Плішкін, А.В. Савченко, А.О. Селіванов, В.Д. Сущенко, В.І. Шакур, М.Я. Швець, В.М. Шкарупа й інші, і зарубіжні вчені – М.І. Єропкін, А.Ф. Майдигов, В.Ф. Сухарев та інші. Водночас предметом цих досліджень були адміністративно-правовий статус органів і підрозділів міліції України та їхнього особового складу, а комплексне наукове дослідження поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України не проводилось.

Тому **мета статті** – на основі аналізу загально-теоретичних учень про адміністративно-правовий статус і адміністративно-правових досліджень адміністративно-правового статусу правоохоронних органів визначити зміст і запропонувати авторське визначення поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції».

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до історії розвитку поняття «правовий статус», необхідно зазначити, що до свого сучасного розуміння воно подолало досить тривалий шлях. Перші згадування про юридичний статус зустрічаються в працях давньоримських учених. У перекладі з латині слово “status” означає становище, стан у будь-якій ієрархії, структурі, системі. За допомогою цього терміна римські вчені сформулювали категорії, що відбивають окремі аспекти правового становища: стан свободи – “status liberates”, стан громадянства – “status civitatus”, сімейний стан – “status familiae”. У найбільш близькому до сучасного розуміння поняття «статус» було введено до наукового лексикону на початку ХХ ст. розробниками рольової теорії особистості – американськими соціологами та соціальними психологами Р. Лінтоном, Я. Морено, Т. Парсоном. Така потреба була викликана необхідністю опису соціальної структури суспільства, що складається зі становищ, які посідають люди [3, с. 123].

Сучасні тлумачення поняття «статус» подає енциклопедичні джерела. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови під поняттям «статус» розуміє правове становище громадян, державних і громадський органів, міжнародних організацій [4, с. 1387].

Великий юридичний енциклопедичний словник тлумачить поняття «статус» як правове становище суб'єкта права, що характеризується й визначається його організаційно-правовими формами, статутом, свідоцтвом про реєстрацію, правами та обов'язками, відповідальністю, повноваженнями, які випливають із законодавчих нормативно-правових актів [5, с. 601].

Юридична енциклопедія вкладає в зміст поняття «статус» правове становище, сукупність прав і обов'язків фізичної та юридичної особи. У свою чер-

гу, правовий статус – це сукупність прав і обов'язків фізичних і юридичних осіб, визначається Конституцією, законами й іншими нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України. Правовий статус підприємств, державних установ, організацій визначається через їхню компетенцію, тобто права та обов'язки цих осіб, зафіксовані в чинному законодавстві. У концентрованому вигляді їхній правовий статус відображається в законах, положеннях, статутах та інших нормативно-правових актах про ці органи, підприємства, установи й організації [6, с. 44].

Автори міжнародної поліцейської енциклопедії під поняттям «правовий статус» розуміють правове становище особи в суспільстві, а громадянина в державі, що відбиває їхній факт, стан і взаємодію із суспільством і державою [7, с. 764].

Із теоретико-правового погляду О.Ф. Скакун поняття «правовий статус» визначається як передбачена законодавством система взаємозалежних прав, законних інтересів і обов'язків суб'єкта права [8, с. 569].

Правовий статус – одна з найважливіших політико-правових категорій, що нерозривно пов'язана із соціальною структурою суспільства, рівнем демократії, станом законності. Будучи складним багатоаспектним конституційно-правовим механізмом, він виступає як юридична міра соціальної свободи суб'єкта права; визначає межі, у яких можуть відбуватися кількісні зміни його правового становища. Правовий статус є основою правового становища – узагальненої категорії, що охоплює основні характеристики стану суб'єкта права в державі [8, с. 569].

Визначаючи зміст поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції», варто виходити з положення, що воно є похідним від правового статусу правоохоронних органів. Тому, на нашу думку, необхідно звернутися до теоретичних надбань вітчизняних науковців, котрі досліджували адміністративно-правовий статус органів і підрозділів внутрішніх справ.

Так, на думку С.М. Гусарова, адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ – це врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм адміністративного права юридичне становище, що передбачає реалізацію компетенції їхніх підрозділів і посадових осіб із охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [9, с. 96].

М.М. Алексєйчук визначає адміністративно-правовий статус міліції громадської безпеки як врегульоване сукупністю норм адміністративного права юридичне становище, що передбачає реалізацію компетенції її апаратів, служб і підрозділів з охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [10, с. 10].

Д.М. Мартинов пропонує під адміністративно-правовим статусом територіальних органів внутрішніх справ України розуміти становище спеціального суб'єкта адміністративного права, гарантованого державою та врегульованого нормами адміністративного права, що являє собою сукупність прав, обов'язків,

гарантій і відповідальності, відповідно до яких вони виконують правоохоронні функції [11, с. 10].

Т.П. Мінка та І.О. Васильєв під правовим статусом штабів органів внутрішніх справ розуміють сукупність визначених законодавчими й відомчими правовими актами цілей, завдань, функцій організаційної структури і структури управління, компетенції, прав і обов'язків у сфері організації роботи органів і підрозділів органів внутрішніх справ, координації та узгодження їхніх дій щодо захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та громадської безпеки [12, с. 27].

Х.В. Малиняк під час визначення адміністративно-правового статусу органів внутрішніх справ зводить це поняття до визначення правового статусу посадової особи органів внутрішніх справ. Отже, на його думку, посадова особа органів внутрішніх справ має певне правове становище (правовий статус), що визначається як урегульована правовими нормами сукупність державно-службових відносин на обійманій посаді, які розкриваються через чітко визначене коло прав та обов'язків і відповідальність. Іншими словами, правовий статус посадової особи органів внутрішніх справ являє собою сукупність прав, свобод, обов'язків, обмежень, заборон, відповідальності, установлених законом [13]. Ю.В. Сіроштан дає визначення адміністративно-правового статусу працівників патрульної служби Міністерства внутрішніх справ України як результат дій норм права, у яких закріплено права й обов'язки працівників, в умовах конкретного соціального середовища, що характеризується значною видовою різноманітністю [14, с. 122].

На нашу думку, не можна ототожнювати поняття адміністративно-правового статусу органу або підрозділу внутрішніх справ і адміністративно-правовий статус посадових осіб цих органів. Так, наприклад, А.П. Головін визначає адміністративно-правовий статус міліції громадської безпеки як врегульоване сукупністю норм адміністративного права її юридичне становище щодо реалізації компетенції апарату, служб і підрозділів з охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [15], а адміністративно-правовий статус працівника міліції громадської безпеки як зумовлену реально існуючими суспільними відносинами сукупність спеціальних юридичних прав, обов'язків і законних інтересів працівників, пов'язану із завданнями й функціями повсякденної службової діяльності та їхнім соціальним призначенням [15].

Проаналізувавши підходи до визначення адміністративно-правового статусу окремих органів і підрозділів внутрішніх справ, можна зробити висновок, що адміністративно-правовий статус правоохоронних органів у науці визначається крізь призму елементів, які до нього входять, становлять зміст адміністративно-правового статусу. Визначаючи зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України, відповідно, потрібно також виділи-

ти його елементи й дати їм характеристику, щоб зрозуміти, що вкладати в зміст такого статусу.

Ми підтримуємо позицію Т.П. Мінки та І.О. Васильєва, які виділяють такі елементи адміністративно-правового статусу: цільовий блок, структурно-організаційний блок, компетенційний блок. До цільового блоку належить мета діяльності органу. Організаційний блок включає такі елементи: структуру органу, схему організаційного підпорядкування структурних одиниць, схему розподілу завдань, функцій кожного структурного підрозділу, тобто порядок формування системи і структури, процедури діяльності структурних підрозділів, форми й методи діяльності. Компетенційний блок включає в себе такі елементи, як завдання, функції, права та обов'язки, а також відповідальність [12, с. 10].

Основні засади адміністративно-правового статусу Національної поліції України визначено в нормативно-правових актах нашої держави (Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 № 877 тощо).

Так, Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку [2, 17]. Національна поліція є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства [16].

Завданнями Національної поліції є реалізація державної політики у сферах забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку; унесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [16].

Відповідно, можна визначити мету діяльності Національної поліції України, а саме: організація й забезпечення політики держави щодо забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам.

Щодо організаційної структури Національної поліції України, то, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», загальну систему поліції становить таке:

– центральний орган управління поліцією, до складу якого входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. Структуру центрального органу управління поліції затверджує керівник поліції за погодженням із Міністром внутрішніх справ;

– територіальні органи поліції, які утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах як юридичні особи публічного права в межах граничної кількості поліції й коштів, визначених на її утримання. Територіальні органи поліції утворює, ліквідує та реорганізує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції [2].

Безпосереднє керівництво поліцією здійснює Голова поліції, який призначається на посаду й звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України. Керівник поліції має першого заступника та заступників.

Голова поліції очолює поліцію й здійснює керівництво за її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань; у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції й законів України, актів Президента України тощо, виконує інші повноваження, покладені на нього Законом України «Про Національну поліцію» [16].

У складі поліції функціонують кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи й установи забезпечення [2].

Тобто, система і структура Національної поліції України чітко визначені в нормативно-правових актах України. Проте реформування цього органу триває дотепер, тому особливості організації та функціонування окремих її структурних елементів не мають свого конкретного визначення. Така ситуація вимагає від законодавчих органів і керівництва Міністерства внутрішніх справ України подальшої правового регламентації, від учених-адміністративістів – науково обґрунтованих рекомендацій із цього приводу, а від громадськості – висловлення пропозицій щодо вдосконалення діяльності Національної поліції України.

Хоча основні засади адміністративно-правового статусу Національної поліції України визначено в законодавстві, але схема розподілу завдань, функцій кожного структурного підрозділу, а також процедура, форми та методи їхньої діяльності поступово визначаються. Так, наприклад, адміністративно-правовий статус оновленої патрульної служби поліції визначено в Законі України «Про Національну поліцію» [2], Положенні про патрульну службу Міністерства

внутрішніх справ [17] та інших нормативно-правових актах. Чітко закріпленими є завдання та функції патрульної служби, порядок її комплектування, права й обов'язки працівників патрульної служби, порядок організації її діяльності, інші ключові моменти.

Необхідно також наголосити, що основні повноваження Національної поліції закріплені в нормативно-правових актах [2; 15; 16 тощо], а їхньою особливістю є те, що права й обов'язки, які входять у зміст повноважень, є єдині. Як справедливо відзначив О.П. Альохін, службові права й обов'язки державних службовців мають єдність, яка полягає в тому, що їхні права водночас є обов'язками, тому що вони повинні використовуватися в інтересах служби [18, с. 145].

Проаналізувавши зміст повноважень, якими наділена Національна поліція України, пропонуємо поділити їх за способом здійснення на такі види: організаційні (наприклад, організує службу підготовку і стажування поліцейських і працівників Національної поліції [16]), контрольні (наприклад, здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі [2]), охоронні (наприклад, здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб і об'єктів права приватної й комунальної власності [2]), розшукові (наприклад, розшукує осіб, які переходять від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, інших осіб у випадках, визначених законом [2]), примусові (наприклад, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень [2]), профілактичні (наприклад, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень [2]), сервісні (наприклад, надає соціальну й правову допомогу громадянам, сприяє державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків [16]).

Висновки. Підводячи підсумок, пропонуємо під адміністративно-правовим статусом Національної поліції розуміти сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Любова Н.О. Діяльність поліції щодо повернення довіри населення та налагодження зв'язків з громадськістю / Н.О. Любова // Актуальні проблеми охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки в сучасних умовах : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 20 листоп. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпр. держ. ун-т вн. справ, 2015. – С. 162–165.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – С. 1970. – Ст. 379.
3. Кісіль З.Р. Адміністративно-правовий статус працівника міліції як фактор протидії професійній деформації / З.Р. Кісіль // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 2. – С. 123–126.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
5. Великий юридичний тлумачний словник. – М. : Книжний мир, 2003. – 720 с.

6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998–2004. – 736 с.
7. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика : в 10 т. – К. : Видавничий дім «Ін-юре», 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні і концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1230 с.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : [підручник] / О.Ф. Скакун. – Х. : Еллада, 2006. – 776 с.
9. Гусаров С.М. Адміністративно-процесуальний статус органів внутрішніх справ щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (проступки) та механізм його реалізації / С.М. Гусаров // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 91–99.
10. Алексійчук М.М. Адміністративно-правовий статус міського, районного органу внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / М.М. Алексійчук. – К., 2009. – 20 с.
11. Мартинов Д.М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності територіальних органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / М.Д. Мартинов. – Х., 2010. – 20 с.
12. Васильєв І.О. Контрольна діяльність штабів ОВС : [монографія] // І.О. Васильєв, Т.П. Мінка ; рец. Д.В. Приймаченко, Л.М. Давиденко ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2010. – 260 с.
13. Малиняк Х.В. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу посадової особи ОВС України / Х.В. Малиняк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 133–140.
14. Сіроштан Ю.В. Адміністративно-правовий статус працівників патрульної служби МВС України / Ю.В. Сіроштан / Актуальні питання забезпечення громадської безпеки і правопорядку : матеріали Всеукр. наук. практ. конф. (Дніпропетровськ, 18.10. 2013). – Дніпропетровськ, 2013. – С. 121–125.
15. Головін А.П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / А.П. Головін ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 20 с.
16. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
17. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.
18. Малиновський В.Я. Державне управління : [навчальний посібник] / В.Я. Малиновський. – Луцьк : Вежа, 2000. – 558 с.